

ОГЛЯД РОБОТИ ЕНЕРГЕТИЧНОГО СЕКТОРУ У ГРУДНІ 2025 р.

Січень 2026

Публікацію створено Центром Разумкова за підтримки Фонду «Аскольд і Дір», що адмініструється ІСАР Єднання в межах проекту «Сильне громадянське суспільство України – рушій реформ і демократії» за фінансування Норвегії та Швеції. Зміст публікації є відповідальністю Центру Разумкова та не є відображенням поглядів урядів Норвегії, Швеції або ІСАР Єднання.

ОГЛЯД РОБОТИ ЕНЕРГЕТИЧНОГО СЕКТОРУ У ГРУДНІ 2025 р.

Геннадій РЯБЦЕВ,
експерт з питань енергетики Центру Разумкова

Володимир ОМЕЛЬЧЕНКО,
директор енергетичних програм Центру Разумкова (загальна редакція)

У звітному періоді російський агресор чітко дотримувався вибраної ним на осінньо-зимовий період тактики атак на об'єкти критичної інфраструктури України. Вони здійснювалися з періодичністю в 7-10 діб із застосуванням різних засобів ураження, послідовно по різних регіонах уночі. Цілями атак балістичними ракетами були переважно обладнані захистом другого рівня підстанції НЕК «Укренерго» і НАЕК «Енергоатом», крилатими ракетами морського й повітряного базування — машинні зали ТЕС, ТЕЦ, ГЕС і ГАЕС, безпілотними літальними апаратами — особливо вразливе обладнання об'єктів критичної інфраструктури. При цьому, ворог достатньо вдало концентрував засоби ураження для перенавантаження систем протиракетної й протиповітряної оборони і проводив тривалі (по 8-12 год) атаки, щоб ускладнити роботу операторів сил оборони й мобільних вогневих груп.

Метою агресора залишався поділ енергетичної системи України по Дніпру, з одночасним намаганням відокремити від неї периферійні підсистеми, передусім ті, функціонування яких забезпечували одна-дві великі ТЕС чи ТЕЦ (зокрема Чернігівщину) або з'єднані з Об'єднаною енергетичною системою України обмеженою кількістю ліній передач (Одещину).

Мети досягнуто не було, хоча, за словами Президента, «немає зараз в Україні такої електростанції, яка б не постраждала від російських ударів».

ПЕРЕБІГ ОПАЛЮВАЛЬНОГО СЕЗОНУ

У грудні перебіг опалювального сезону був ускладнений численними пошкодженнями критичної інфраструктури і, як наслідок, нестачею потужності генерації, передачі, транспортування й розподілу. Через російські обстріли без електропостачання щодня залишалися в середньому близько 400 тис. споживачів, переважно у прикордонних і прифронтових регіонах (14 і 26 грудня — до 1 млн). Відновлювальні роботи велися майже безперервно та були ускладнені низькими температурами повітря, зношеністю мереж, систем і нестачею ресурсів, обумовленою, зокрема, хронічною заборгованістю

учасників ринків один перед одним і теплокомуненерго — перед постачальниками газу.

Утім, попри постійні атаки, Об'єднана енергетична система України зберегла свою цілісність і продовжувала працювати синхронно з енергосистемою континентальної Європи. На думку урядовців, забезпеченню її стійкості сприяли такі заходи:

- ✓ формування й підтримання запасів обладнання для швидких ремонтів, «подекуди, з випередженням графіків»;
- ✓ прискорене зведення інженерного захисту об'єктів критичної інфраструктури;
- ✓ уведення в експлуатацію 762 МВт нової газової генерації;
- ✓ створення страхового резерву природного газу;
- ✓ закупівля обладнання для відновлення й ремонту об'єктів генерації, передачі й розподілу за кошти Фонду підтримки енергетики України, де акумульовано понад €1,6 млрд, у т. ч. €350 млн — у грудні 2025 р.;
- ✓ продовження на два роки звільнення від сплати ввізного мита й податку на додану

вартість операцій з імпорту товарів, призначених для будівництва й відновлення електростанцій, накопичувачів енергії, а також обладнання, що ввозиться під егідою Секретаріату Енергетичного Співтовариства;

✓ **передача** найбільш вразливого обладнання та витратних матеріалів 121 об'єкту критичної енергетичної інфраструктури через Хаб екстреної енергетичної допомоги;

✓ **одержання** від міжнародних партнерів 566 когенераційних установок, 368 модульних котелень, 28 газотурбінних установок;

✓ **спрощення** процедур **закупівель** енергетичного обладнання й ремонтів пошкоджених об'єктів, оформлення дозвільних документів для їхнього будівництва й реконструкції;

✓ **відновлення** конкурсів на зведення нової генеруючої потужності, що, зокрема, має забезпечити ухвалення рішень без повторного перегляду конкурсних пропозицій;

✓ **надання** 32,2 млрд грн кредитних коштів на реалізацію проєктів із будівництва 1,2 ГВт нової генерації і 484 МВт потужності установок зберігання енергії;

✓ **спрощення** процедур встановлення когенераційних установок, блочно-модульних котелень, газових і дизельних генераторів, систем зберігання енергії;

✓ **уведення** в експлуатацію понад 190 когенераційних установок і 140 блочно-модульних котелень загальною потужністю близько 450 МВт;

✓ збереження минулорічних цін на **електричну енергію** та **природний газ** для побутових споживачів;

✓ успішна **реалізація** державних програм «ЕнергоДІМ» (термомодернізація 611 багатоквартирних будинків на 2,3 млрд грн) та «ГрінДІМ» (166 проєктів на 138 млн грн);

✓ **надання** в межах урядового пакету «Зимова єПідтримка» фінансової допомоги понад 610 тис. родинам, передусім у прифронтових регіонах.

Проте наведені вище досягнення були переважно точковими й породжували

запитання, на які посадовці, як правило, не відповідали. Зокрема:

✓ заявляючи про **спрощення** процедур встановлення когенераційних установок, в уряді не пояснювали, чому в експлуатацію введено лише третину обладнання, **переданого** партнерами;

✓ констатуючи **запуск** 762 МВт нової генерації, в Міненерго не уточнювали, що понад 80% потужності встановлено приватними компаніями для задоволення власних потреб і не працює у складі Об'єднаної енергетичної системи України;

✓ **повідомляючи** про відновлення конкурсів на будівництво нової потужності, урядовці не уточнювали, коли можна буде побачити результат ужитих ними заходів;

✓ розповідаючи про **введення** понад 450 МВт децентралізованої потужності, в Мінрозвитку, фактично, приховали, що вона є **негарантованою**, оскільки складається переважно з фотоелектричних станцій;

✓ звітуючи про збереження цін і тарифів на **електричну енергію** та **природний газ** для побутових споживачів, високопосадовці не пояснювали, як за таких умов забезпечити беззбиткове приєднання малих електростанцій до об'єднаної енергетичної системи й вирішити боргову проблему постачальників, єдиним джерелом формування бюджетів яких є кошти за спожиті енергоносії;

✓ **анонсуючи** «зниження» ціни на газ до 19 000 грн за 1 000 куб. м «для когенераційних установок у прифронтових регіонах», в уряді «забували», що саме такою (19 грн/куб. м) вона й була в жовтні до ініційованого урядом **підвищення**.

ЕНЕРГЕТИЧНИЙ БАЛАНС

У звітному періоді в Об'єднаній енергетичній системі України спостерігався сталий дефіцит, спричинений російськими атаками, найбільші з яких припали на 6, 11, 23 і 26 грудня. Прямим наслідком пошкодження ключових об'єктів у столичному регіоні, на Одещині та майже в усіх прифронтових областях стало запровадження постійних графіків погодинних вимкнень для 2-4 черг побутових споживачів і цілодобових

обмежень потужності для промисловості. Аварійні вимкнення застосовувалися 19 разів. Додатково через негоду енергопостачання переривалося в чотирьох областях (29 грудня — у 215 населених пунктах).

Базову потужність Об'єднаної енергосистеми України забезпечували дев'ять блоків АЕС, що генерували до 7 ГВт енергії. Після кожної з масованих атак потужність більшості з них штучно обмежувалася на час відновлювальних робіт у системі. Джерелами маневрової потужності були енергоблоки ТЕС і ТЕЦ, а також ГЕС і ГАЕС, які спільно виробляли 2,2-2,6 ГВт електричної енергії. Потужність станцій, що використовують відновлювані джерела, через переважно хмарну погоду не перевищувала 0,8 ГВт.

Генерація на підприємствах ПрАТ «Укр-гідроенерго» у грудні знов була обмежена водним ресурсом, тому зберігалася на рівні 0,5 ГВт. Постачання гідроенергії здійснювалося переважно в години пікового споживання і скорочувалося до 0,3 ГВт після ворожих атак.

Частка АЕС у структурі генерації в грудні становила 58-62%, проте зменшувалася до 50% після ракетних обстрілів підстанцій НАЕК «Енергоатом» і НЕК «Укренерго». На ТЕС припадало 13-17% виробництва енергії, ТЕЦ — до 14%, станції на ВДЕ — 7-10%, ГЕС — 5-6%. В цілому, обсяги генерації в Україні становили 10-11 ГВт щогодини (після кожної з масованих атак — 6-7 ГВт; в аналогічний період 2021 р. — до 19 ГВт).

Попри згоду ENTSO-E про [збільшення](#) загальної пропускної спроможності імпорту з 2,1 до 2,3 ГВт, її було використано не більше, аніж на 37%, зокрема, через наявні в системі організаційні обмеження (bottlenecks).

За місяць із п'яти сусідніх держав було [імпортовано](#) 640 ГВт-год електричної енергії. Найбільше ресурсу надійшло з Угорщини та Словаччини (41% і 21%, відповідно).

Грудневі обсяги стали рекордними в 2025 р. (+48% порівняно з аналогічним періодом минулого року). Утім, за весь 2025 р. Україна імпортувала лише 3 300 ГВт-год електричної енергії, що на 24% менше, аніж рік тому.

Експорт електричної енергії в грудні не здійснювався. Постачання закордон повністю [припинене](#) з 11 листопада 2025 р.

При цьому, за результатами перших місячних аукціонів із розподілу пропускної спроможності міждержавних перетинів на січень 2026 р., запропонована Угорщиною потужність становила 460 МВт, Словаччиною й Румунією — по 172 МВт. З українського боку потужність на торги не виставлялася, хоча [становила](#) 0,9 ГВт.

Запаси енергетичного вугілля становили 2,3 млн т (-8% порівняно з минулим місяцем). Утім, пошкоджені енергоблоки ТЕС і ТЕЦ не дозволяли їх активно використовувати. Тому цих резервів може виявитися цілком достатньо для проходження всього осінньо-зимового періоду.

Після запуску систем централізованого опалення і зниження температури повітря в третій декаді грудня добове споживання газу в Україні зросло до 80-90 млн куб. м. Його забезпечували власний видобуток, майже повністю відновлений (до 40-42 млн) після суттєвого скорочення у жовтні (на окремих об'єктах — до 60%), імпорту з Угорщини, Польщі та Словаччини (23-25 млн щодоби; [загалом](#) за місяць — 750 млн), а також відбір газу зі сховищ (до 30 млн куб. м).

Через це українські [запаси](#) скоротилися, порівняно з попереднім місяцем, майже на чверть (до 6,3 млрд куб. м, без урахування 4,1 млрд куб. м газу «довготривалого зберігання», 0,6 млрд куб. м ресурсу, формально переведеного в категорію «буферний газ», і 0,3 млрд куб. м запасів нерезидентів). Цей показник перевищує минулорічний на 28%, проте менший, аніж у 2015-2018 рр., на 15%.

Загальне споживання газу в 2025 р. очікується на рівні 20,5 млрд куб. м (майже без змін за рік; -29% порівняно з 2021 р.) і не може бути забезпечене власним видобутком (16,9 млрд куб. м; -7% порівняно з 2024 р.).

За власними оцінками Групи Нафтогаз, для стабільного проходження опалювального сезону їй [необхідно](#) придбати в 2025-2026 рр. 4,4 млрд куб. м газу на €1,9 млрд. При цьому, в імпорті-2025 на компанії групи

припало 88% (5,6 млрд куб. м). Ще 0,8 млрд — на рахунку ДТЕК і ТОВ «Оператор ГТС України».

Оскільки фінансові можливості Групи із закупівлі визначених нею обсягів виявилися обмеженими, вона [підписала](#) з Європейським інвестиційним банком грантову угоду на €127 млн (додатково до виплачених ним у жовтні €300 млн), [отримала](#) 8,4 млрд грн із резервного фонду державного бюджету і 9,7 млрд грн [кредиту](#) від ПриватБанку.

ФІНАНСОВИЙ СТАН ГАЛУЗІ

На балансуєчому ринку електричної енергії його учасники, насамперед державні, [винні](#) українському оператору системи передачі вже 41 млрд грн. Із початку року цей показник, близько третини якого (12,5 млрд) припадає на неплатежі постачальника «останньої надії», зріс на 19%, досягнувши чергової рекордної позначки.

У свою чергу, заборгованість НЕК «Укр-енерго» перед учасниками балансуєчого ринку становить 21 млрд грн (+27%), причому понад 16 млрд оператор винен гарантованому покупцю.

Першим кроком у вирішенні цієї проблеми мало б стати скорочення переліків захищених споживачів, дві третини яких не є підприємствами критичної інфраструктури. Міненерго [зобов'язувалося](#) в грудні «визначити механізм і критерії формування» таких переліків, проте в оновлений [план](#) пріоритетних дій уряду на 2025 р. це завдання включено не було. Немає його і серед індикаторів виконання [поданої](#) до Верховної Ради програми діяльності Кабінету Міністрів.

ТРАНЗИТ

У звітному періоді ТОВ «Оператор газотранспортної системи України» [забезпечив](#) транзит до Молдови близько 105 млн куб. м угорського й румунського газу. Транспортування російської сировини було [зупинене](#) з 1 січня 2025 р.

На відміну від газу, транзит московської нафти триває. У грудні АТ «Укртранснафта» транспортувала до 30 тис. т російської сировини на добу для НПЗ Словаччини та Угорщини (управляються приватною

угорською компанією MOL). Транзит здійснювався південною гілкою МТ «Дружба» (до НПС Феньєслітке й Будковце). Із 9 вересня 2024 р. усю нафту, що транспортується за цим маршрутом, MOL Plc. [купує](#) на білорусько-українському кордоні.

ЦІНОВА СИТУАЦІЯ

Через суттєвий дефіцит, що виник через пошкодження потужності внаслідок російських атак і цілодобові обмеження споживання, ціновий [індекс](#) електричної енергії базового навантаження (BASE) на ринку «на добу наперед» (РДН) у грудні зріс до 6 649, на піку (PEAK) — до 7 410 грн/МВт·год (+4,1% і +0,1% порівняно з листопадом). Міжпікове навантаження (OFFPEAK) подорожчало до 5 887 грн/МВт·год (+9,6%).

Середньозважена [ціна](#) на внутрішньодобовому ринку (ВДР) становила 6 893 грн, на РДН ОЕС України — 6 881 грн/МВт·год (+3,5% і +0,7% порівняно з листопадом).

Попри відчутну нестачу і подорожчання енергії, Уряд не виявив бажання підвищити [зафіксовану](#) до 30 квітня 2026 р. на рівні 4,32 грн/кВт·год (із ПДВ) ціну для домогосподарств або змінити збережені до цієї ж дати пільгові 2,64 грн/кВт·год (із ПДВ) для перших 2 000 кВт·год/міс. у споживачів, які проживають у будинках, обладнаних електро-опалювальними установками, не газифікованих або з відсутніми системами централізованого тепlopостачання.

На газовому ринку середньозважена [ціна](#) січневого ресурсу, за результатами торгів на Українській енергетичній біржі в грудні, знизилася до 19 285 грн/тис. куб. м (–6,7% порівняно з листопадом; без ПДВ). [Вартість](#) газу на хабі TTF, приведена до вітчизняного кордону, завершила місяць на позначці 20 363 грн/тис. куб. м (+0,6% порівняно з 30 листопада 2025 р.; без ПДВ).

[Тарифи](#) ТОВ «ГК Нафтогаз України» для непобутових споживачів, в яких наявні чинні договори постачання, із 1 січня 2026 р. становлять 25 800 грн/тис. куб. м (у грудні — 26 400 грн; із ПДВ). [Ціни](#) для побутових споживачів і бюджетних установ до 31 березня 2026 р. [зафіксовані](#) на рівнях 7 420 грн і 16 390 грн/тис. куб. м (без

консультацій із Секретаріатом Енергетичного Співтовариства). Це означає, що з урахуванням тарифів на передачу й розподіл, ціна кубометру газу, пропонованого домогосподарствам ТОВ «ГК Нафтогаз України», залишиться незмінною (7,96 грн).

Для суб'єктів господарювання, які провадять господарську діяльність з виробництва електричної енергії, з дати укладення договорів із ТОВ «ГК Нафтогаз України» (але не раніше 1 листопада 2025 р.) і до 31 березня 2026 р. (включно), **зафіксовані** такі ціни (із ПДВ) за 1 000 куб. м газу:

✓ для ТЕС і ТЕЦ, що виробляють електричну енергію в конденсаційному циклі, а також газотурбінних і газопоршневих установок, що виробляють виключно електричну енергію — 16 000 грн (+14% порівняно з жовтнем);

✓ для ТЕЦ, що виробляють електричну енергію в теплофікаційному циклі, а також газотурбінних і газопоршневих установок, що виробляють електричну й теплову енергію комбінованим способом — 21 000 грн (+17%).

Єдиним **виключенням** із цього правила є «нові суб'єкти господарювання», які провадять господарську діяльність з виробництва електричної енергії на ТЕС, ТЕЦ, газотурбінних і газопоршневих установках на територіях Чернігівської, Сумської, Харківської, Дніпропетровської, Донецької, Запорізької, Херсонської, Миколаївської та Одеської обл. Для них ресурс ТОВ «ГК Нафтогаз України» коштуватиме 19 000 грн за 1 000 куб. м (із ПДВ).

Опалювальний сезон швидко зменшує запаси газу у сховищах не лише в Україні. В Європі вони скоротилися до 67 млрд куб. м (-19% порівняно з 30 листопада). Наявний на 1 січня **обсяг** є нижчим від середнього за останні п'ять років на 12% і меншим, ніж минулорічний, на 10 млрд куб. м (на 12%). При цьому, більшість із держав-членів ЄС не виконали вимогу, згідно з якою, коефіцієнт заповнення їхніх сховищ у будь-яку дату між 1 жовтня і 1 грудня має досягти 90%. Між тим, єдиним виключенням, що дозволяло б скоригувати цей показник на 10 в. п. у бік зменшення, могли б стати «складні ринкові умови»,

про виникнення яких у жовтні-грудні не оголошувалося.

Попри липневий прогноз, спотові **ціни** на хабі TTF, завдяки відносно теплій для грудня погоді та великій кількості пропонувань, знову знизилися, перейшовши в діапазон \$335-355/тис. куб. м.

Ф'ючерси на енергетичне вугілля Coal (API2) CIF ARA (ARGUS-McCloskey) майже не змінилися (\$96/т). Рік тому вони становили \$110/т. Запаси вугілля на складах терміналів ARA (Амстердам — Роттердам — Антверпен) прогнозовано скоротилися до 3,3 млн т (-6% за місяць).

Нафтові **ф'ючерси** в грудні змінювалися в межах \$60-63/бар. При цьому, усереднені за місяць котирування Brent скоротилися до \$61,8/бар. (-3% порівняно з листопадом). Згідно з торгами за контрактом на різницю цін (CFD), маркерні котирування **знизилися** за рік на 20,6%.

Швидшому здешевленню сировини продовжують заважати непрогнозовані дії адміністрації Президента США та відсутність одностайності держав-членів ОПЕК щодо темпів скасування квот. Утім, у нафтовому картелі вже **підтвердили** збільшення цільового показника видобутку в 2026 р. ще на 1,2 млн бар. на добу.

У цілому ж, за попередніми **оцінками**, перевиробництво нафтової сировини в 2025 р. досягло 2,8 млн бар. на добу, а в 2026-му перевищить 4,1 млн бар. (4% від світового споживання).

СИТУАЦІЯ НА РИНКУ НАФТОПРОДУКТІВ УКРАЇНИ

Уже пів року низхідний тренд, що спостерігається на світовому ринку, не впливає на цінову політику «системних операторів», які зафіксували вартість пропонованих ними нафтопродуктів на рівні, що відповідає «нафті по 80».

Не став виключенням і грудень, упродовж якого індикативні ціни на бензин А-95 Євро5 і дизельне паливо ДТ-3-Євро5 **знизилися** лише на 0,1% і 0,3% (до 63,16 грн/л і 58,28 грн/л).

Об'єктивним було лише зростання вартості скрапленого газу, літр якого **подорожчав** до 37,62 грн (+7,9% за місяць). Такі зміни легко пояснити сезонною конкуренцією між автомобілістами й власниками котелень, які використовують пропан-бутан для генерації теплової енергії.

Споживачам не варто очікувати добрих новин і в січні, особливо якщо врахувати очікуване підвищення акцизів. Утім, хоч воно і створить об'єктивні підстави для подорожчання автомобільного бензину, дизельного палива і пропан-бутану (відповідно на 1,70 грн/л; 2,30 грн/л і 1,50 грн/л), загальний рівень цін на роздрібному ринку визначається іншими чинниками.

3 лютого 2022 р. вартість автомобільного бензину й дизельного палива на кордоні з Україною зросла відповідно на 31% і 24%. Ставки акцизного податку були підняті на 40% і 83%, а гривня на міжбанківському ринку подешевшала відносно долара та євро на 41% і 48%. Якщо базуватися на цих даних, пальне на вітчизняних заправках мало б коштувати на 42% і 16% більше, аніж чотири роки тому. Але за цей час автомобільний бензин подорожчав на 70%, а дизельне паливо — на 81%.

Показово, що з 2022 р. націнки для «іменного» пального (тобто такого, яке реалізують під власною назвою) зросли з 6–8% до 16–20% від ціни «звичайного». При цьому, чим різняться такі нафтопродукти (окрім ціни), не зовсім зрозуміло, оскільки лабораторні перевірки, зокрема Інституту споживчих експертиз, не виявили відмінностей в їхніх характеристиках.

Прямим доказом завищення цін на нафтопродукти в Україні є зменшення обсягу пального, який можна придбати за усереднений дохід. Якщо до війни за нього можна було купити 250–275 л бензину, то зараз не більше 180 л.

Наведене вище дозволяє зробити такі висновки:

✓ щоб стабільно працювати під час війни, ринок має підтримувати розгалужену мережу маршрутів постачання нафтопродуктів від великої кількості виробників;

✓ для виконання цього завдання потрібно визнати важливість вільної і неспотвореної конкуренції між учасниками ринку, забезпечивши належне функціонування останнього, що відповідає зобов'язанням України, наведеним у ст. 254 і ст. 255 Угоди про асоціацію з ЄС;

✓ після відходу одного з провідних гравців ринку (групи «Приват») «системні оператори» здійснили його регуляторне захоплення (regulatory capture) для просування своєї економічної вигоди всупереч інтересам споживачів і суспільства загалом;

✓ якщо учасники «преміального» сегмента й надалі замовлятимуть політику розвитку ринку, збіднілі через війну та нездатні організовано захистити свої права, споживачі будуть змушені переплачувати за пальне, а неперервність його постачань, передусім для непривабливих для «системних операторів» прифронтових регіонів, опиниться під загрозою.

ЗМІНИ В НОРМАТИВНІЙ БАЗІ

Президент України підписав:

✓ **Закон**, яким, зокрема:

• тимчасово, до 1 січня 2029 р., продовжено звільнення від сплати ввізного мита й податку на додану вартість операцій із ввезення на митну територію України у митному режимі імпорту товарів, визначених у п. 9–36 розділу XXI Митного **кодексу** України, зокрема для будівництва й відновлення вітрових, сонячних, гідро-, теплових, газопоршневих і газотурбінних електростанцій, накопичувачів енергії (energy storage), а також обладнання, що імпортується в рамках угод, фінансування за якими проводиться за рахунок Секретаріату Енергетичного Співтовариства;

• відновлено оприлюднення інформації з Єдиного **реєстру** ліцензіатів та місць обігу пального в частині суб'єктів господарювання, які отримали ліцензії на право роздрібної торгівлі паливом;

✓ **Закон** України «Про Державний бюджет України на 2026 рік». Документом передбачені надходження від рентних платежів за природний газ, нафту й

газовий конденсат відповідно на 34,8 млрд грн; 10,1 млрд грн і 3,4 млрд грн; від податків і зборів за пальне та електричну енергію — на 131,1 млрд грн і 11,8 млрд грн; видатки на відновлення та розвиток енергетичної інфраструктури в сумі 3,7 млрд грн, у сфері енергетичної ефективності — 2,7 млрд грн; на компенсацію різниці в тарифах — на 15,2 млрд грн; на державну підтримку вугільної галузі — на 2,9 млрд грн, ядерної енергетики — на 0,9 млрд грн, об'єкта «Укриття», СВЯП і ЧАЕС — на 1,6 млрд грн.

Підтримано фінансування 12 публічних інвестиційних проєктів у сфері енергетики на 35,8 млрд грн (серед яких — модернізація ГЕС ПрАТ «Укргідроенерго» і зведена програма підвищення безпеки й надійності обладнання АЕС) та виділення 42,3 млрд грн для оплати житлово-комунальних послуг, придбання твердого й рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу 2,7 млн домогосподарств.

Передбачено нові бюджетні програми: 2401660 «Підтримка критично-необхідної розподіленої генерації АТ «Укрнафта» (939 млн грн; фінансування за програмою Фінсько-українського інвестиційного фонду); 2401650 «Будівництво ПЛ 750 кВ Рівненська АЕС — Київська» і 2401670 «Будівництво повітряної лінії 750 кВ Запорізька — Каховська» (7 млн та 11 млн грн; за рахунок коштів позики Європейського інвестиційного банку, одержаних у попередні періоди).

З метою сталого проходження опалювального періоду, додаткові надходження до загального фонду бюджетів громад у розмірі 4% спрямовано на проведення розрахунків за електричну й теплову енергію, природний газ, інші енергоносії, підтримку підприємств з виробництва, транспортування, постачання теплової енергії, води та водовідведення. У випадку наявності заборгованості з різниці в тарифах на виробництво, транспортування та постачання теплової енергії, на теплову енергію, послуги з централізованого опалення, постачання теплової енергії й гарячої води зазначені кошти спрямовуватимуть на погашення такої заборгованості.

Кабінет Міністрів України:

✓ **затвердив** порядок оцінювання стану кіберзахисту, зокрема об'єктів критичної

інфраструктури в паливно-енергетичному комплексі. Планове самооцінювання поточного стану кіберзахисту має здійснюватися щороку, зовнішнє оцінювання — один раз на два роки;

✓ **визначив** переліки товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квоти на 2026 р. Зокрема встановлено нульову квоту на експорт українського природного газу, а ліцензований експорт мазуту обмежено обсягом у 400 тис. т;

✓ **утворив** бюджетну установу «Загін з обслуговування об'єктів нафтогазового комплексу та ліквідації нафтогазових фонтанів Головного управління Державної служби України з надзвичайних ситуацій у Полтавській обл.»;

✓ утретє **змінив** затверджений 17 листопада без належного опрацювання та в обхід установлені **процедури план** заходів щодо оновлення складу наглядових рад та виконавчих органів суб'єктів господарювання паливно-енергетичного комплексу, переїсши граничні терміни виконання 14 із 25 поставлених завдань (для шести — вдруге). До 1 березня 2026 р. продовжено перетворення ДП «Гарантований покупець» в акціонерне товариство з формуванням наглядової ради. До 31 січня 2026 р. — забезпечення формування виконавчих органів Групи Нафтогаз, наглядових рад АТ «НАЕК Енергоатом», ПАТ «Центренерго», АТ «УРМ», АТ «ЕРУ» та АТ «Оператор ринку», призначення представника держави до наглядової ради ПрАТ «Укргідроенерго», «оновлення представників держави» у складі наглядових рад НЕК «Укренерго» і ТОВ «Оператор ГТС України», а також приведення статутів і положень на підприємствах державної форми власності у відповідність до керівних принципів ОЕСР із корпоративного управління. Виключено завдання щодо формування наглядової ради ДП «Регіональні електричні мережі»;

✓ застосував пільгові особливості розподілу й перерахування Держказначейством коштів, що надійшли на небюджетний рахунок теплопостачальних і теплогенеруючих організацій таких міст, як Житомир, Запоріжжя, Коростень, Миколаїв, Славутич, Тернопіль, Черкаси, Чернівці й с-ща Чабани (Фастівський р-н Київської обл.), які мають у структурі тарифів на теплову енергію послуги з постачання теплової енергії, витрати на придбання

теплової енергії в інших суб'єктів господарювання (покупна тепла енергія);

✓ достроково **припинив** повноваження одного з представників держави у складі наглядової ради НАК «Нафтогаз України»;

✓ **змінив** лист очікувань власника НАК «Нафтогаз України» (на консолідованій основі) на 2025 р. (зміни не оприлюднено);

✓ **обмежив** об'єктами з приєднаною потужністю не менше 100 кВт перелік критично важливих об'єктів, яким має бути забезпечено пріоритетне електропостачання, згідно зі **встановленим** мінімальним навантаженням, і вилучив із цього переліку населені пункти, розташовані в 20-кілометровій зоні вздовж державного кордону з республікою білорусь;

✓ **зобов'язав** обласні й Київську міську державні адміністрації (військові адміністрації) до 30 грудня 2025 р. переглянути й затвердити переліки критично важливих об'єктів, яким повинно бути забезпечено пріоритетне електропостачання, відповідно до **встановленого** мінімального навантаження, і конкретизував вимоги до оформлення й надання таких переліків;

✓ **дозволив** Держенергонагляду протягом періоду воєнного стану здійснювати, згідно з установленим **порядком, припинені раніше** заходи державного нагляду (контролю) щодо дотримання вимог законодавства у галузях електроенергетики й теплопостачання;

✓ **поширив** на переможців **конкурсів** на будівництво генеруючої потужності та виконання заходів з управління попитом спрощені **умови** такого будівництва; обмежив трьома робочими днями оформлення протоколу рішення конкурсної комісії щодо визначення переможця;

✓ **установив**, що в разі непідписання у визначені строки протоколу щодо визначення переможця **конкурсу** на будівництво генеруючої потужності або неоформлення рішення конкурсної комісії у зв'язку із звільненням її голови чи члена/членів, призначених за посадою, договір із переможцем укладається, зокрема у разі, коли об'єкт, щодо якого учасник конкурсу подавав цінову пропозицію, вже побудовано;

✓ **надав** закладам, підприємствам, установам, організаціям, незалежно від форми власності, фізичним особам-підприємцям можливість під час тимчасового розміщення внутрішньо переміщених осіб отримувати тимчасову (на час, потрібний для відновлення визначених **порядком** документів) компенсацію за спожиті житлово-комунальні послуги, придбання скрапленого газу, твердого й рідкого пічного побутового палива та додав до соціальної норми житла на одну особу, яка становить 13,65 м² загальної/опалюваної площі, 7,35 м² загальної/опалюваної площі загального користування;

✓ **визначив** ТОВ «БДО» суб'єктом аудиторської діяльності для надання послуг з обов'язкового аудиту фінансової звітності ПрАТ «Укргідроенерго» за 2025 р.;

✓ **змінив** з 1 січня 2026 р. Національний **план** скорочення викидів від великих спалювальних установок у зв'язку з отриманням **дозволу** Ради Міністрів Енергетичного Співтовариства на продовження експлуатації таких установок до 31 грудня 2028 р.;

✓ дозволив ТОВ «Оператор ГТС України» і НЕК «Укренерго» не оприлюднювати: листи очікувань власника й щорічні звіти про досягнення визначених у них цілей; звіти про управління; стратегічні плани розвитку й звіти про їхнє виконання; інформацію про значні господарські зобов'язання й господарські зобов'язання, щодо вчинення яких є зацікавленість; перелік афілійованих осіб посадових осіб; рішення наглядової ради та інформацію про сталий розвиток, що містять дані, які дозволяють ідентифікувати об'єкти критичної інфраструктури або створювати уявлення про їхній потенціал;

✓ **змінив** перелік об'єктів будівництва, ремонту та облаштування шляхом вжиття інших інженерно-технічних заходів із захисту об'єктів критичної інфраструктури паливно-енергетичного сектору та обсяг бюджетних коштів для їхнього фінансового забезпечення (перелік змін не оприлюднено);

✓ оголосив відбір кандидатів на зайняття посад членів наглядових рад — представників держави в наглядових радах ПрАТ «Укргідроенерго» (1) і НАЕК «Енергоатом» (3);

✓ **підтвердив** належність пропозиції про збільшення обсягу фінансування проєкту

«Підтримка України в надзвичайних ситуаціях та декарбонізації» до сфери дії Рамкової угоди між Україною та Європейським інвестиційним банком;

✓ **визначив** завданнями Мінрозвитку як головного розпорядника коштів Фонду енергоефективності «забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів, альтернативних видів рідкого та твердого палива, енергозбереження, енергетичної ефективності та виконання інших завдань у зазначених сферах, визначених законодавством, а також відновлення регіонів, територій та інфраструктури, що постраждали внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України»;

✓ **вилучив** із переліку функцій Держатомрегулювання погодження проєктів державних і галузевих стандартів з питань ядерної та радіаційної безпеки і охорони праці;

✓ **схвалив** переговорну позицію України під час переговорів з ЄС щодо укладення Угоди про вступ України до ЄС за кластером 4 «Зелений» порядок денний та стале з'єднання (для службового користування);

✓ **виділив** дев'яти обласним державним адміністраціям 665 млн грн із резервного фонду державного бюджету для здійснення заходів, пов'язаних із запобіганням виникненню надзвичайних ситуацій техногенного характеру, на придбання пально-мастильних матеріалів із метою забезпечення роботи резервних джерел живлення (генераторів) для сталого проходження осінньо-зимового періоду;

✓ **виділив** Сумській обласній державній адміністрації 224 млн грн на здійснення заходів, пов'язаних із ліквідацією наслідків надзвичайної ситуації техногенного характеру, для придбання блочно-модульних котелень із метою забезпечення сталого проходження опалювального періоду;

✓ **утворив** АТ «Гарантований покупець», затвердивши його статут, положення про наглядову раду й принципи її формування. Основною метою діяльності товариства

визначено забезпечення купівлі всієї електричної енергії, виробленої на об'єктах електроенергетики, що використовують альтернативні джерела (у випадку використання гідроенергії — виробленої лише мікро-, міні- й малими ГЕС), за встановленим «зеленим» тарифом, придбання послуги із забезпечення підтримки виробництва електричної енергії з альтернативних джерел за механізмом ринкової премії у виробників, які уклали з ним договір, а також отримання прибутку від провадження господарської діяльності;

✓ **продовжив** до 31 грудня 2026 р. повноваження ДПЗД «Укрінтеренерго» як постачальника «останньої надії» на ринку електричної енергії;

✓ **зобов'язав** обласні й Київську міську державні адміністрації (військові адміністрації) скоротити споживання електричної енергії, зокрема шляхом обмеження використання зовнішнього освітлення будівель, прилеглих територій, парків, зовнішньої реклами, вуличного освітлення та інших заходів, із забезпеченням при цьому безпечних умов пересування населення та безпеки дорожнього руху;

✓ **доручив** Міненерго визначити перелік об'єктів розподіленої генерації, які введені в експлуатацію, але не здійснюють відпуск електричної енергії, а також побудовані, але не введені в експлуатацію, й забезпечити «виробництво зазначеними об'єктами електричної енергії та відпуск її в мережу»;

✓ **уточнив** порядок використання й розподіл коштів державного бюджету, передбачених для реалізації Частини 2 інвестиційного проєкту «Відновлення енергозабезпечення у зимовий період та постачання енергетичних ресурсів» (\$116 млн) із відновлення теплопостачання Харкова, Сум, Чернігова, Миколаєва, Кривого Рогу, Кременчука та Славути;

✓ **визначив** механізм використання 18,7 млн грн, передбачених у спеціальному фонді державного бюджету для завершення реалізації інвестиційного проєкту «Підвищення енергоефективності в секторі

централізованого теплопостачання України», одержувачем яких є КП «Харківські теплові мережі»;

✓ **затвердив** Порядок проведення відбору кандидатів на посаду незалежного члена наглядової ради та представників держави, які обираються (призначаються) до складу наглядової ради суб'єктів господарювання, й звернувся до Міненерго і Фонду державного майна щодо здійснення невідкладних заходів до припинення повноважень членів наглядових рад — представників держави в ТОВ «Оператор ГТС України», ПАТ «Центренерго», АТ «ЕКУ», АТ «УРМ», АТ «Оператор ринку»;

✓ **ухвалив** порядок проведення комплексної перевірки виконання умов, **передбачених** угодами про розподіл продукції. Перевірки проводитимуться не рідше одного разу на п'ять років на підставі рішення Кабінету Міністрів України, прийнятого за результатом розгляду звернення уповноваженого органу. «Якщо після закінчення шести місяців з дня подання головуючим органом інвестору звіту про проведення комплексної перевірки між головуючим органом та інвестором все ще існують розбіжності, спір може вирішуватися відповідно до порядку, визначеного угодою про розподіл продукції» (п. 21);

✓ **змінив порядок** проведення електронних аукціонів з продажу електричної енергії за двосторонніми договорами, надавши НЕК «Укренерго» право брати участь в спеціальних сесіях із продажу пакетів лотів для закупівлі електричної енергії з метою покриття технологічних витрат. Ухвалене рішення має забезпечити більш прогнозовані ціни та стримати зростання тарифу на передачу електричної енергії;

✓ **установив**, що до 1 грудня 2026 р. ТОВ «ГК Нафтогаз України» постачатиме природний газ за ціною 19 000 грн за 1 000 куб. м (із ПДВ), згідно з договорами, укладеними із «новими суб'єктами господарювання», які провадять господарську діяльність з виробництва електричної енергії на ТЕС, ТЕЦ, газотурбінних і газопоршневих установках у Чернігівській, Сумській, Харківській, Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Херсонській, Миколаївській та Одеській обл.

Перелік «нових суб'єктів господарювання» має сформулювати Міненерго за поданням НЕК «Укренерго».

Мінекономіки **затвердило** нову редакцію примірних угод про умови користування надрами, що визначають перелік нових зобов'язань надрокористувачів, відповідно до **Угоди** між Урядом України та Урядом США про створення Американсько-Українського інвестиційного фонду відбудови.

Міненерго **встановило** екологічну цінність електричної енергії, виробленої з відновлюваних джерел, на 2026 р. обсягом 1 311,17 кг CO₂-еквівалента на 1 МВт-год електричної енергії.

Антимонопольний комітет України **надав** НКРЕКП обов'язкові до розгляду рекомендації щодо встановлення в **Правилах** ринку вичерпного переліку випадків, «при настанні яких оператор системи передачі у ролі адміністратора розрахунків буде зобов'язаний в односторонньому порядку поновити дію договорів про врегулювання небалансів електричної енергії між оператором системи передачі та учасниками ринку, які входять до балансувальної групи сторони, відповідальної за баланс».

НКРЕКП:

✓ **змінити** тимчасовий **порядок** визначення обсягів купівлі електричної енергії на ринку електричної енергії електропостачальниками та операторами систем розподілу на перехідний період у частині: перенесення до 31 грудня 2026 р. термінів упровадження інтелектуальних лічильників для площадок комерційного обліку групи «а» для підприємств, установ та організацій, які фінансуються з державного й місцевих бюджетів; уточнення розрахунку стимулюючих коефіцієнтів; установлення допустимого відхилення $\pm 5\%$ між оперативними та фактичними даними для площадок комерційного обліку групи «а» (споживачі з приєднаною потужністю ≥ 150 кВт або середньомісячним обсягом споживання електричної енергії понад 50 МВт-год; установки з можливістю відпуску електричної енергії в мережу);

✓ **визначила** порядок здійснення моніторингу діяльності активних споживачів на роздрібному ринку електричної енергії,

запроваджуючи відстеження його тенденцій, змін діяльності активних споживачів, оцінку результативності їхньої діяльності, договірних практик і цінової політики, зокрема шляхом визначення механізму надання операторами систем розподілу й постачальниками даних для здійснення відповідного моніторингу та встановлення переліку показників, що відображають результативність діяльності активних споживачів на роздрібному ринку електричної енергії;

✓ **уточнила порядок** складання, подання, погодження, оприлюднення програми відповідності оператора системи розподілу, звіту про її виконання та погодження уповноваженої особи з питань відповідності й заборонила оператору мати у власності, володіти, користуватися, розробляти, управляти чи експлуатувати установки зберігання енергії;

✓ **привела** термінологію **Кодексу** систем розподілу у відповідність до **Закону** України «Про доступ до об'єктів будівництва, транспорту, електроенергетики з метою розвитку електронних комунікаційних мереж»;

✓ **уточнила Кодекс** газотранспортної системи й **Методику** визначення та розрахунку тарифів на послуги транспортування природного газу для точок входу і точок виходу на основі багаторічного стимулюючого регулювання в **частинах**: запровадження нового продукту потужності з обмеженнями для постачання видобутого природного газу кінцевим споживачам, які знаходяться в одній газорозподільній зоні з газовидобувним підприємством; визначення діапазону знижувальних коефіцієнтів для точок входу/виходу в рамках послуги потужності з обмеженнями для постачання видобутого газу;

✓ **уточнила Кодекс** газотранспортної системи, **Кодекс** газорозподільних систем і **Кодекс** газосховищ у **частинах**: установлення граничного строку подання змін до планів розвитку чи інвестиційних програм; надання обґрунтування щодо необхідності внесення змін та вдосконалення порядку розгляду таких змін;

✓ **підвищила** на 2026 р. тариф НЕК «Укренерго» на передачу електричної енергії до 713,68 грн/МВт-год із 1 січня та 742,91 грн/МВт-год із 1 квітня (+4,0% і +8,3% порівняно з 2025 р.; замість 786,74 грн/МВт-год, передбачених у **проекті**

Постанови). Тариф для підприємств «зеленої» електрометалургії збільшився відповідно до 373,93 грн/МВт-год і 378,49 грн/МВт-год (+4,0% і +5,2%). Нижчі тарифи вдалося встановити завдяки **розширенню** можливостей НЕК «Укренерго» купувати електроенергію на спеціальних аукціонах для покриття власних технологічних витрат;

✓ **підвищила** на 2026 р. тариф НЕК «Укренерго» на послуги диспетчерського (оперативно-технологічного) управління до 110,03 грн/МВт-год (+11,2% порівняно з 2025 р.; замість 110,15 грн/МВт-год, передбачених у **проекті** Постанови);

✓ **погодила** на 2026 р. фіксований платіж за користування програмним забезпеченням АТ «Оператор ринку» у розмірі 3 837,84 грн (без ПДВ) і тариф на здійснення операцій купівлі-продажу на ринку «на добу наперед» та внутрішньодобовому ринку у розмірі 6,88 грн/МВт-год (без ПДВ);

✓ **підвищила** тариф на розподіл природного газу для 34 операторів ринку (уперше з 2021 р.). Із 1 січня його середньозважена величина зростає з 1,18 грн/куб. м до 1,56 грн/куб. м (без ПДВ). Із 1 квітня — з 1,56 грн/куб. м до 1,89 грн/куб. м (без ПДВ). Найвищі тарифи встановлені для Миколаївської філії ТОВ «Газорозподільні мережі України» (2,92 грн і 3,60 грн), найнижчі — для АТ «Київгаз» (0,32 грн і 0,36 грн). При цьому, ціна кубометру газу, пропонуваного домогосподарствам ТОВ «ГК Нафтогаз України», залишиться незмінною (7,96 грн/куб. м);

✓ **переглянула** прогнозований обсяг річної замовленої потужності (уперше з 2021 р.). Найбільше він зростає для АТ «Київгаз», Чернігівської й Закарпатської філій ТОВ «Газорозподільні мережі України» (на 22–24%; до 2,7, 0,6 і 0,4 млрд куб. м). Найсуттєвіше скорочення обсягів очікує АТ «Херсонгаз», Дніпропетровську й Чернівецьку філії ТОВ «Газорозподільні мережі України» (на 62%, 45% і 36 %; до 0,1, 1,2 і 0,3 млрд куб. м);

✓ **поширила** на блочно-модульні котельні дію пришвидженої **процедури** приєднання до газорозподільних систем під час дії воєнного стану;

✓ **підвищила** на 19–20% граничні рівні вартості виконання операторами систем

розподілу в 2026 р. робіт і послуг з технічного обслуговування внутрішньобудинкових систем газопостачання багатоквартирних будинків;

✓ **уточнила порядок** формування ціни, за якою здійснюється постачання електричної енергії споживачам постачальником «останньої надії», підвищивши коефіцієнт, що враховує ризики від коливання цін на балансуємому ринку та ринку «на добу наперед», із 1,25 до 1,30;

✓ **привела порядок** врегулювання конфліктів, що виникають між суб'єктами господарювання, що провадять діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг, у відповідність до **Закону** України «Про адміністративну процедуру»;

✓ **схвалила** оновлені План розвитку газосховищ на 2025-2034 рр. та інвестиційний план розвитку газосховищ на 2025 р., передбачивши спрямування АТ «Укртрансгаз» додаткових 20,1 млн грн на реконструкцію об'єктів, у т. ч. відновлення газоперекачувальних агрегатів, що постраждали внаслідок російських атак;

✓ **розпочала** розслідування зловживань та інших порушень на оптовому енергетичному ринку в квітні 2025 р. Підставою для відкриття справи **стало** повідомлення АТ «Оператор ринку» про подання одним з учасників ринку на ринку «на добу наперед» та внутрішньодобовому ринку значних обсягів електричної енергії, не підтверджених контрактами в інших сегментах ринку, одночасне виставлення ним заявок на купівлю й продаж у ті самі години, масове створення і скасування заявок на внутрішньодобовому ринку електричної енергії;

✓ **змінити** правила тимчасового **приєднання** генеруючих установок у період воєнного стану. Зокрема, в разі відсутності на електроустановках вузлів обліку, фактичні обсяги електричної енергії на комерційній межі можуть визначатися за результатами вимірювання в найближчій точці вимірювання в електричних мережах оператора (з урахуванням втрат). У разі обґрунтованої необхідності здійснення значного обсягу будівельно-монтажних робіт зі створення потужності, оператор системи розподілу видає за заявою

замовника технічні умови із зазначенням черг їхньої реалізації: I черга – мінімально необхідні заходи для забезпечення паралельної роботи установок з енергосистемою (у т. ч. щодо організації комерційного обліку); II черга – інші заходи, передбачені технічними умовами, у т. ч. для забезпечення безпеки постачання.

Держгеонадр повідомила про продаж на електронних аукціонах спеціальних дозволів на користування **Любинецькою, Острівською** (Львівська обл.) і **Новодиканською** (Полтавська обл.) площами за 110, 555 і 739 млн грн, відповідно. Надра надані в користування на 20 років із метою геологічного вивчення, у т. ч. дослідно-промислової розробки, з подальшим видобуванням нафти й газу.

Держатомрегулювання **схвалила** результати державної експертизи ядерної та радіаційної безпеки Сховища відпрацьованого ядерного палива-1 ДСП «Чорнобильська АЕС» і визнала обґрунтованою можливість безпечної експлуатації сховища до 31 грудня 2034 р.

ПРОЄКТИ ТА НАМІРИ

У Верховній Раді України:

✓ **направлено** на повторне друге читання **Законопроект**, спрямований на вдосконалення конкурентних умов виробництва електричної енергії з альтернативних джерел, що передбачає: впровадження до 31 грудня 2029 р. механізму підтримки для переможців аукціонів із розподілу квот підтримки відновлюваної енергетики у вигляді «чистої» премії замість контрактів на різницю; застосування фінансового забезпечення, наданого безпосередньо Гарантованому покупцю як додаткової альтернативи банківській гарантії; продовження до 31 грудня 2034 р. терміну дії аукціонів з розподілу квот підтримки; зниження фінансового навантаження на учасників аукціону шляхом зменшення розміру банківської гарантії: до укладення договору переможця аукціону з Гарантованим покупцем – з €15 до €10 за 1 кВт; при продовженні строку будівництва та введення об'єкта в експлуатацію – з €30 до €10; застосування допустимого відхилення фактичної встановленої потужності об'єкта в межах 10% відносно потужності, щодо якої переможець

аукціону набув право на підтримку, з одночасним обмеженням обсягу надання послуги за механізмом ринкової премії відповідно до набутої потужності; сприяння визнанню українських гарантій походження в ЄС; забезпечення можливості приєднання установок зберігання енергії до мереж у рамках механізму cable pooling;

✓ надано порівняльну таблицю (друге читання) для [Законопроєкту](#), спрямованого на переорієнтацію системи державного нагляду (контролю) з карально-репресивної на превентивну і ризик-орієнтовану. Документ, зокрема, передбачає: запровадження аудиту діяльності суб'єктів господарювання як окремого функціоналу, що дозволить їм попередити порушення вимог законодавства до початку здійснення планового заходу державного нагляду (контролю); збільшення періодичності здійснення заходів державного нагляду (контролю) відносно суб'єктів господарювання, діяльність яких віднесена до середнього та незначного ступенів ризику; а також «виключення неефективних та обтяжливих норм державного контролю»;

✓ готують на друге читання:

• доопрацьований з урахуванням [документа](#) і підтриманий профільним комітетом [Законопроєкт](#), спрямований на імплементацію норм європейського права з інтеграції енергетичних ринків, підвищення безпеки постачання й конкурентоспроможності у сфері енергетики. За результатами [дослідження](#) Консорціуму аналітичних центрів RRR4U, який здійснює моніторинг реалізації програм міжнародної фінансової допомоги, зволікання з доопрацюванням зазначеного Законопроєкту, прийнятого за основу ще 22 липня, призведе до недоотримання €500 млн підтримки від ЄС за 2025 р. (невиконання індикатора 10.5 Плану України). Документом передбачено введення у законодавство низки нових термінів (агрегація, гнучкість, громадське енергетичне об'єднання, алгоритм зіставлення, номінований оператор ринку); узгодження функцій операторів ринку з нормами acquis ЄС; визначення умов участі суб'єктів господарювання в торгах на ринку «на добу наперед» і внутрішньодобовому ринку; визначення порядку діяльності, процедур сертифікації й ринкового нагляду щодо

номінованих операторів ринку; встановлення механізму взаємодії операторів ринку з ACER, ENTSO-E та регуляторними органами ЄС; уточнення положень щодо розподілу міжзональної пропускнуої спроможності й розрахунку доходів;

• [підтриманий](#) профільним комітетом [Законопроєкт](#) про інфраструктурні проєкти у сфері енергетики, які становлять суспільний інтерес, спрямований на імплементацію Регламенту (ЄС) 2022/869 про керівні принципи транс'європейської енергетичної інфраструктури. Документ уточнює положення відкликаного Кабінетом Міністрів України [Законопроєкту](#) для відповідності оновленим у 2022-2023 рр. в ЄС вимогам;

✓ очікують на перше читання підтримані профільними комітетами:

• двічі (16 і 17 грудня) не включений до порядку денного сесії урядовий [Законопроєкт](#) про підтримку розвитку ефективного та сталого централізованого теплопостачання. За результатами [дослідження](#) Консорціуму аналітичних центрів RRR4U, який здійснює моніторинг реалізації програм міжнародної фінансової допомоги, зволікання з доопрацюванням зазначеного документа, поданого урядом ще 22 вересня, призведе до недоотримання €273 млн підтримки від ЄС за 2025 р. (невиконання індикатора 10.14 Плану України). Законопроєкт, що визначає підтримку централізованого теплопостачання як сферу державного інтересу, передбачає: стимулювання запровадження в аналізованій сфері когенерації й відновлюваних джерел; підтримку інвестиційних програм у сфері централізованого теплопостачання; встановлення індивідуальних теплових пунктів у будівлях, що приєднані до систем централізованого теплопостачання, із визначенням відповідальності за їхнє обслуговування та включенням витрат на встановлення в тариф на транспортування теплової енергії; розроблення й затвердження правил із виробництва, транспортування, постачання теплової енергії та користування нею, порядку ухвалення рішення, встановлення та обслуговування індивідуальних теплових пунктів;

• не включений до порядку денного сесії 17 грудня урядовий [Законопроєкт](#),

спрямований на спрощення процедур забезпечення захисту об'єктів критичної інфраструктури паливно-енергетичного сектору. У документі запропоновано: дозволити операторам критичної інфраструктури під час дії воєнного стану проводити реконструкцію, капітальний ремонт зазначених об'єктів, розташованих на землях державної та комунальної власності, без вжиття заходів із набуття та державної реєстрації прав власності або користування, у т. ч. сервітуту, на земельні ділянки під зазначеними об'єктами, без розробки документації із землеустрою та без внесення відповідних відомостей до Державного земельного кадастру, за умови погодження такого використання; встановити, що після припинення чи скасування воєнного стану оператори критичної інфраструктури, які проводили згадані роботи, мають оформити речові права на земельну ділянку, відповідно до [Закону](#);

- [Законопроект](#), спрямований на «врегулювання колізії» в регулюванні ринку енергосервісу у частині оплати за енергосервісними договорами замовниками, що провадять діяльність за регульованим тарифом, і віднесення до заходів, які можуть реалізовуватися в рамках енергосервісних договорів, будівництва енергетичних установок, що використовують альтернативні джерела, та установок зберігання енергії;

✓ очікують на перше читання:

- включений до порядку денного сесії урядовий [Законопроект](#), спрямований на відображення в системі електронного адміністрування реалізації пального власників останнього для унеможливлення фіктивних операцій, зокрема реєстрації акцизних накладних на неіснуючі обсяги пального, які одночасно реалізовані за готівку іншим споживачам;

- терміновий урядовий [Законопроект](#), спрямований на імплементацію положень законодавства ЄС у сфері відновлюваних джерел енергії, зокрема в частині узгодження національної термінології з термінологією *acquis communautaire* ЄС; визначення особливостей розрахунку показника валового кінцевого споживання енергії з відновлюваних джерел та формування національного

цільового показника; визначення спільнот відновлюваної енергії, а також їхніх особливостей; визначення механізму статистичних трансферів із державами-членами ЄС або Енергетичного Співтовариства, реалізації спільних проєктів та запровадження спільних схем підтримки; визначення особливостей формування спеціальних зон для розвитку відновлюваної енергетики, установок зберігання енергії та мережевої інфраструктури; впровадження основних принципів дозвільних процедур для інвестицій у відновлювану енергетику; запровадження критеріїв сталості та скорочення викидів парникових газів, біопалив, біорідин і палив із біомаси, та їхнього дотримання; визначення необхідного вторинного законодавства, яке має бути розроблено на рівні підзаконних нормативно-правових актів після прийняття проєкту акта, для подальшої імплементації *acquis communautaire* ЄС, зокрема положень Директиви (ЄС) 2018/2001, делегованих та імплементаційних регламентів. Підготовку цього документа передбачено [Планом](#) України і [планом](#) пріоритетних дій уряду на 2025 р. (крок 400);

- [Законопроект](#) про основні засади впровадження в Україні малих модульних реакторів (ММР), спрямований на створення правових передумов «для участі приватних компаній у будівництві та експлуатації ММР під державним наглядом, із дотриманням усіх вимог ядерної та радіаційної безпеки»;

- [Законопроект](#), що продовжує до 1 січня 2028 р. термін дії мораторію на реалізацію виконавчих проваджень та заходів примусового виконання рішень щодо державних підприємств у сфері енергетики, накладення арештів та заборон відчуження майна у таких виконавчих провадженнях, мораторію на порушення справ про банкрутство державних вугледобувних підприємств;

✓ втратили актуальність не включені до порядку денного сесії в 2025 р.:

- [Законопроект](#), який замінює визначений частиною другою ст. 37 [Закону](#) України «Про Державний бюджет України на 2025 рік» напрям фінансування «підтримка внутрішнього попиту на вітчизняні товари та послуги» напрямом «компенсація громадянам і суб'єктам господарювання за придбання резервних

(автономних) джерел електроживлення, у т. ч. електрогенераторних установок, портативних зарядних станцій»;

- **Законопроект**, який скорочує визначені **Законом** України «Про Державний бюджет України на 2025 рік» неперіоритетні видатки («ремонт доріг, телемарафон «Єдині новини», фінансування статутної діяльності політичних партій») для спрямування 14,9 млрд грн на відновлення пошкодженої енергетичної інфраструктури;

- **Законопроект**, що передбачає запровадження внутрішніх державних облігацій, призначених для фінансування відновлення пошкоджених енергетичних об'єктів. На думку авторів документа, це дасть можливість мобілізувати додаткові ресурси з внутрішнього ринку для забезпечення енергетичної безпеки;

✓ ігноруються депутатами подані Кабінетом Міністрів України ще в серпні й досі не включені до порядку денного сесії:

- **Законопроект** про надання Держпродспоживслужбі повноважень щодо здійснення державного нагляду (контролю) у сфері комерційного обліку комунальних послуг;

- **Законопроект** про тимчасове перерахування 10% коштів, що надходять від покупців електричної енергії на поточний рахунок із спеціальним режимом використання постачальника «останньої надії», на його небюджетний рахунок, відкритий в Держказначействі, з подальшим спрямуванням цих коштів на погашення податкового боргу та сплати податку на додану вартість, який при цьому виникатиме, та спрямування решти коштів на поточний рахунок із спеціальним режимом використання оператора системи передачі до повного погашення недоплати за придбаний постачальником «останньої надії» небаланс. На думку уряду, реалізація такого алгоритму дозволить погасити податковий борг ДПЗД «Укрінтеренерго» до 31 грудня 2028 р.;

- **Законопроект** про усунення дублювання повноважень Міненерго і Держенергонагляду в реалізації державного нагляду (контролю) у сфері теплопостачання й житлово-комунального господарства;

- **Законопроект**, спрямований на «посилення впливу держави» з метою «забезпечення надійного (безперервного) та безпечного постачання електричної енергії споживачам, у т. ч. дотримання заходів з обмеження та/або припинення постачання електричної енергії споживачам, зокрема застосування графіків обмеження та аварійного відключення споживачів, а також протиаварійних систем зниження електроспоживання». Серед запропонованих авторами документа новел – обов'язкове дотримання учасниками енергетичних ринків затверджених Міненерго планів і графіків, надання йому інформації, необхідної для здійснення встановлених законом функцій та повноважень, погодження з ним планів розвитку систем розподілу й забезпечення безперешкодного доступу на підприємства, незалежно від форми власності, представників органів державного нагляду (контролю);

✓ очікують на затвердження проєкти:

- непоміченої депутатами **Постанови** про Програму діяльності Кабінету Міністрів України, **затверджену** Урядом ще 10 вересня (набула чинності 25 вересня);

- **Постанови** про звіт Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування можливих фактів порушення законодавства України при формуванні та реалізації цінової і тарифної політики у сферах енергетики та комунальних послуг. На відміну від достатньо зваженого попереднього **звіту**, документ перевантажений оціночними судженнями, якими його автори підмінили нестачу доказів, що мали підтвердити зроблені ними висновки. Хоча «члени та секретаріат комісії» визнали, що «не мали достатньо часу та людського ресурсу для проведення більш детального опрацювання інформації (документації)» щодо цього та інших питань, це не завадило їм зробити висновок (продубльований у звіті п'ять разів), «що керівні органи... НЕК «Укренерго» після корпоратизації здійснювали управління у спосіб, який має ознаки... державної зради з боку деяких посадових осіб у вигляді послаблення енергетичної безпеки України у військовий час». При цьому, в системній аварії, що відбулася 23 листопада 2022 р. в Об'єднаній енергетичній системі України, члени

комісії звинуватили не російські збройні сили, а керівництво НЕК «Укренерго», яке не здійснило «комплексних заходів з підготовки системи передачі до функціонування у військовий час» і «не запровадило заходи щодо організації та будівництва захищених резервних пунктів управління на своїх підстанціях». Більше того, депутати намагаються перекласти відповідальність за «послаблення енергетичної безпеки України» на «персонал усіх компаній галузі», який, на їхню думку, «виявився недієздатним» у попередженні розвитку аварій;

• **Постанови** про попередній звіт Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування можливих протиправних дій посадових осіб органів державної влади, інших державних органів та суб'єктів господарювання державного сектору економіки, що могли завдати шкоди економічній безпеці України. У звіті, зокрема, **зазначено**, що сума втрат бюджетів від нелегального виробництва та обігу пального становить близько 9-10 млрд грн на рік (с. 10). Тому комісія: надала Бюро економічної безпеки України, Державній податковій службі України та Національній поліції «перелік наземних точок, сайтів та Telegram-каналів нелегального продажу підакцизної продукції»; налагодила співпрацю зі стейкхолдерами для отримання інформації про обсяги реалізації, точки нелегального продажу пального, а також частки «тіні» й податкового навантаження;

✓ зареєстровані:

• **Законопроект**, спрямований на уточнення статусу НКРЕКП, особливостей визначення її структури й чисельності, упорядкування питань відбору членів конкурсної комісії, проведення конкурсного відбору, призначення на посади, граничних строків повноважень і ротації членів НКРЕКП, удосконалення порядку організації роботи НКРЕКП і механізму її нормотворчої діяльності. Показово, що, за результатами **дослідження** Консорціуму аналітичних центрів RRR4U, який здійснює моніторинг реалізації програм міжнародної фінансової допомоги, зволікання з визначенням спеціального статусу НКРЕКП для забезпечення його незалежності (індикатор 10.11 Плану України) призведе до недоотримання €273 млн підтримки

від ЄС за 2025 р. Однак, попри схвалення урядового **Законопроекту** ще 27 грудня 2023 р. та його наявність у **програмі** дій Кабінету Міністрів України (п. 407), у Верховній Раді України цей документ не зареєстровано. Натомість, 20 грудня Парламентом одержано ще один депутатський **Законопроект**, який, на думку авторів, позбавлений недоліків документа, поданого 8 грудня їхніми колегами;

• **Законопроект**, спрямований на відтермінування до 1 січня 2027 р. стягнення податкової заборгованості з ДП «Східний гірничо-збагачувальний комбінат», ДП «Добропілля-вугілля-видобуток» і ДП «Львіввугілля»;

• **Законопроект**, що доповнює склад кримінального правопорушення, передбаченого частиною другою ст. 292 Кримінального **кодексу** України «Пошкодження об'єктів магістральних або промислових нафто-, газо-, конденсатопроводів та нафтопродуктопроводів», кваліфікуючою ознакою — вчинення відповідних дій в умовах воєнного або надзвичайного стану;

• **Законопроект**, що передбачає скасування оплати споживачами, приміщення яких оснащені вузлами розподільного обліку, різниці між показанням цього вузла й мінімальною часткою питомого споживання теплової енергії, яка визначається згідно з **методикою** розподілу між споживачами обсягів спожитих у будівлі комунальних послуг (п. 5 ч. 2 ст. 10 **Закону** України «Про комерційний облік теплової енергії та водопостачання»). Пояснювальна **записка** до цього документа є унікальною, оскільки демонструє, наскільки далекими від нормотворчої діяльності можуть бути окремі народні депутати через шість років після їхнього обрання.

Міненерго оприлюднило проекти:

✓ **Закону** України, спрямованого на спрощення умов упровадження об'єктів енергетики, зокрема відведення земельних ділянок, приєднання до мереж оператора системи передачі, врегулювання питання перерахунку вартості небалансів електричної енергії для виробників електричної енергії з відновлюваних джерел за 2022 р. (п. 396 **Плану** пріоритетних дій Уряду на 2025 р.);

✓ **доопрацьованої** з урахуванням зауважень Державної регуляторної служби **Постанови** Кабінету Міністрів України про виключення електричних трансформаторів (код УКТ ЗЕД 8504) із **переліку** товарів, які звільняються від оподаткування ввізним митом та операції з ввезення яких на митну територію України звільняються від оподаткування податком на додану вартість, якщо такі товари ввозяться на митну територію України в рамках угод, фінансування за якими проводиться за рахунок Секретаріату Енергетичного Співтовариства;

✓ **Постанови** Кабінету Міністрів України про затвердження порядку функціонування інформаційно-комунікаційної системи — платформи оперативного моніторингу стану енергетичної галузі та обліку допомоги AidEnergy. Зазначений інструмент призначений для збирання, оброблення, аналізування, зберігання та обміну інформацією щодо потреб енергетичних підприємств, а також щодо одержання, розподілу й використання гуманітарної допомоги, що **надається** енергетичному сектору в умовах дії правового режиму воєнного стану;

✓ **Наказу**, який затверджує Методику обчислення рівня мінімальних запасів нафти та нафтопродуктів, що встановлює вимоги до розрахунку загального обсягу, а також ринкових цін на нафту й нафтопродукти зі складу таких запасів для виконання учасниками відповідної системи своїх **зобов'язань**.

НКРЕКП оприлюднила проекти:

✓ **Постанови**, що зберігає граничні ціни на ринку «на добу наперед», внутрішньодобовому й балансуєчному ринках на рівнях, **установлених** із 1 серпня 2025 р.;

✓ **Постанови**, що змінює **Кодекс** газорозподільних систем у частині визначення вартості необлікованих обсягів природного газу для споживачів за ціною закупівлі природного газу оператором або у випадку нездійснення такої закупівлі — за середньоарифметичним значенням маржинальної ціни придбання;

✓ **Постанови** про схвалення Плану розвитку системи передачі на 2026-2035 рр. з обсягом фінансування заходів на 2026 р. у сумі 10,4 млрд грн;

✓ **Постанови**, що змінює **методику** формування, розрахунку та встановлення тарифів на теплову енергію, що виробляється на ТЕЦ, ТЕС і когенераційних установках, у частинах:

- запровадження «очікуваного періоду» — зміщеного періоду тривалістю 12 місяців, що передує року, на який встановлюється тариф. Фактичні витрати в межах цього періоду є основою для розрахунку прогнозних витрат, які будуть враховані в тарифі;

- можливості спрямування коштів, зекономлених завдяки енергозбереженню, на скорочення витрат матеріальних ресурсів, відновлення активів, матеріальне заохочення працівників, виплату винагороди за енергосервісними договорами;

- установлення окремих тарифів для кожної з територіальних громад, у межах яких ліцензіат провадить свою діяльність;

- додавання витрат на утримання та експлуатацію інженерного захисту об'єктів критичної інфраструктури й витрат за енергосервісними договорами до категорії «інші витрати», що можуть бути покриті за рахунок тарифу;

- можливість врахування у складі прибутку в межах тарифу витрат на розвиток виробництва, покриття основної суми запозичень, 10-денний запас резервного палива, обігових коштів у розмірі не більше 4% від планованої повної собівартості виробництва теплової енергії;

- запровадження механізму коригування тарифної виручки — окремої складової тарифу, що може мати як додатне, так і від'ємне значення та вноситися за результатами перевірок чи аналізу звітів ліцензіата;

✓ **Постанови**, що змінює **порядок** реєстрації учасників оптового енергетичного ринку в частині призначення представника, який уповноважений діяти від імені особи-нерезидента України, яка зареєстрована або має намір зареєструватися як учасник такого ринку. Відповідний представник має бути наділений достатніми й належним чином підтвердженими повноваженнями, засобами й можливостями для отримання роз'яснень і виконання рішень НКРЕКП чи надання інформації на її запити.

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Королівство Люксембург **спрямувало** третій із початку року внесок у розмірі €10 млн до Фонду підтримки енергетики України.

Федеративна Республіка Німеччина **внесла** до Фонду підтримки енергетики України ще €4,5 млн.

Шведське агентство з міжнародного розвитку (SIDA) **перерахувало** до Фонду підтримки енергетики України €63,8 млн.

Рада Міністрів Енергетичного Співтовариства **дозволила** Україні продовжити експлуатацію великих спалювальних установок, включених до національного плану скорочення викидів від них, до 31 грудня 2028 р.

Україна та Європейський банк реконструкції та розвитку **уклали** грантову угоду, відповідно до якої, міжнародні партнери профінансують відновлення Арки Нового безпечного конфайнмента Чорнобильської АЕС, пошкодженої 14 лютого 2025 р. Першочергові роботи мають бути завершені до кінця 2026 р.

Європейський інвестиційний банк **перерахує** Україні €74 млн для підтримки критично важливих послуг і підвищення енергоефективності. Кошти будуть спрямовані на проєкти у Львівській, Дніпропетровській, Полтавській, Вінницькій, Тернопільській, Хмельницькій, Рівненській та Івано-Франківській обл.

Європейський банк реконструкції та розвитку **надав** компанії Power One кредит у розмірі €22,3 млн для будівництва в Україні нових газопоршневих електростанцій загальною потужністю 36,8 МВт і систем зберігання енергії потужністю 31,5 МВт.

У межах проєкту EMPower Мінрозвитку й Німецьке товариство міжнародного співробітництва (GIZ) **розпочали** реалізацію додаткового екстреного компонента Resilient Power Initiative, що передбачає постачання обладнання для розвитку розподіленої генерації на загальну суму €25 млн.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ Й РЕКОМЕНДАЦІЇ

Грудень засвідчив, що, на відміну від енергетиків, які після кожної чергової атаки ворога, намагаються застосовувати системний (чи хоча б комплексний) підхід і працюють над **відновленням** енергопостачання за заздалегідь розробленими алгоритмами, дії Кабінету Міністрів України, а саме реакція на виклики енергетичній безпеці, не завжди своєчасні. Замість послідовного вироблення політики, зокрема завдяки створенню нормативно-правових передумов для вирішення наявних в енергетиці проблем, члени уряду звикли працювати у режимі «пожежної команди».

Наочними прикладами цього є **план** заходів з оновлення складу наглядових рад і виконавчих органів суб'єктів господарювання паливно-енергетичного комплексу і **розпорядження** про заходи щодо забезпечення постачання електричної енергії протягом осінньо-зимового періоду.

Перший **документ** доводиться змінювати вже **втретє**, оскільки його розробниками недостатньо враховувалися принципи корпоративного управління. Вони вважали, що для звільнення членів виконавчих органів і наглядових рад десятка великих компаній, організації відбору кандидатів, їхньої перевірки, проведення самих конкурсів, а також «приведення статутів і положень на підприємствах державної форми власності у відповідність до керівних принципів ОЕСР» трьох тижнів буде цілком достатньо. Як наслідок, одне завдання з ухваленого плану вже виключене, а граничні терміни виконання 14 із 24 поставлених завдань перенесено, причому для шести з них – вдруге.

Що можна було зробити? Не змінювати керівний склад ключових енергетичних компаній у розпал опалювального сезону та під час масованих атак ворога на об'єкти критичної інфраструктури. Достатньо було встановити конкретні KPI для представників держави в наглядових радах, передбачивши жорстку відповідальність за їхнє невиконання.

Другий **документ** засвідчив, що його автори проігнорували деякі пункти **регламенту**

Кабінету Міністрів України в частині функцій й повноважень органів виконавчої влади. Адже неможливо вимагати «невідкладно» (тобто впродовж трьох робочих днів) забезпечити виробництво та відпуск електричної енергії в мережу неприєднаними до неї об'єктами розподіленої генерації. Причому, доручати це Міненерго й державним адміністраціям, що не є власниками згаданих об'єктів.

Незрозуміло, що мали на увазі розробники, «погоджуючись» з пропозицією Мін-економіки «щодо можливості придбання» імпортованої електричної енергії підприємствами державної форми власності. Адже жодних завдань цей пункт не містив.

Рішення Уряду щодо перерозподілу електроенергії за рахунок підприємств, що через незрозумілі причини потрапили у список критичної інфраструктури, було прийнято із великою затримкою й виконувалося не завжди належним чином.

Єдиним реально виконуваним завданням розпорядження було скорочення споживання, «зокрема шляхом обмеження використання зовнішнього освітлення будівель, прилеглих територій, парків, зовнішньої реклами, вуличного освітлення та інших заходів» (п. 5). Утім, як свідчить досвід минулих років, ефект від цих дій є мінімальним (до 3% у загальному споживанні), на відміну від шкоди через недостатню освітленість вулиць у великих містах.

Що можна було зробити? Не тільки перерозподіляти дефіцитні потужності (яких із кожною масованою атакою стає все менше), а розблокувати залучення інвестицій, передусім приватних, для швидкої розбудови розподіленої генерації у великих містах, територіальних громадах і промислових районах.

Спричинену російськими ударами тенденцію до зростання дефіциту потужності в Об'єднаній енергетичній системі України можна зламати, лише якщо:

- ✓ наситити її 500+ малими енергетичними установками, переважно когенераційними, із гарантованою потужністю >1-10 (100) МВт, що працюють на місцевому паливі, об'єднані в системи розподілу micro grid на базі «розумних мереж» і приєднані до Об'єднаної енергетичної системи України як елементи ринку допоміжних послуг;

- ✓ стимулювати територіальні громади, бюджетні установи та організації до забезпечення енергетичної автономності, а не закупівлі фотоелектричних панелей чи енергетичного сепаратизму;

- ✓ забезпечити реальне, а не **фіктивне** спрощення будівництва, розміщення, введення в експлуатацію газопоршневих і газотурбінних установок, зокрема когенераційних, а також здешевлення їхнього приєднання до електричних, газових і теплових мереж;

- ✓ забезпечити платоспроможність всіх учасників формування цінності енергії, що уможливить нормальне функціонування операторів систем передачі й розподілу на всіх енергетичних ринках.

Задача полягає у тому, щоб відповідні завдання можна було знайти в нормативно-правових актах уряду, необхідно **створити** умови, за яких державні органи формують політику на основі результатів її аналізу й комунікацій із зацікавленими сторонами, і забезпечують її результативну та ефективну реалізацію.